

Over Curaçao gesproken

Eerste druk, mei 2012
© 2012 Mineke de Vries

Fotografie: Mineke de Vries
Coverfoto: Mineke de Vries
Portretfoto: Willemijn van den Dungen

ISBN: 978-90-484-2464-1
NUR: 401

Uitgever: Free Musketeers, Zoetermeer
www.freemusketeers.nl

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zonedig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

Over Curaçao gesproken

Mineke de Vries

De opgenomen reportages – waaronder ook de volledige series over de Tweede Wereldoorlog, de hotelmanagers en de middelbare havo/vwo scholen – zijn eerder verschenen in het *Antilliaans Dagblad* in 2011 en 2012. Hier en daar zijn kleine wijzigingen aangebracht ten behoeve van deze uitgave.

Met veel dank opgedragen aan mijn dierbare ouders, voor wie Curaçao zo veel betekende. Het licht van dit eiland opent nieuwe wegen, sluit cirkels en houdt ons voor altijd verbonden.

Inhoudsopgave

San Pedro familiebezit van indianen	9
Biologische landbouw op de rotsen van Banda’bou	16
Tussenstation voor afgestane honden	23
Het licht gaat stralen	29
Oompi Tio Roy wacht op wonder van Grote Hopman	36
Jubileumfeest voor jarige Emmy Bertholdschool	42
Leesgezelschappen aan de wieg van Biblioteka Nashonal (I)	48
Biblioteka Nashonal – Boeken voeden hersenen en ziel (II)	52
Waar het ik ophoudt en het jij begint (I)	56
Waar het ik ophoudt en het jij begint (II)	61
Stille getuigen van Amerikaanse bescherming (I)	67
Stille getuigen van Amerikaanse bescherming (II)	72
Laatste getuige uit Amerikaanse strijd (III)	78
De waarde van de middelbare school	84
<i>Het Abel Tasman College - Veel begeleiding en hard werken voor beoogd resultaat</i>	85
<i>Radulphus College - ‘We hebben de kennis van de leerlingen straks hard nodig’</i>	92
<i>Albert Schweitzer College - ‘Zingeven is de essentie van onderwijs’</i>	100
<i>International School of Curaçao - Internationaal onderwijs vandaag voor de wereldburger van morgen</i>	107
<i>Kolegio Alejandro Paula - ‘Zowel zorg als innovatie is een collectieve ambitie’</i>	114
<i>Maria Immaculata Lyceum - ‘Als je de waarden beheerst, heb je de regels niet nodig’</i>	121
<i>Vespucci College - Een school die ook in Nederland zou kunnen staan</i>	128
<i>Omega College - ‘Leerlingen verdienen altijd nog een kans’</i>	135
Naschrift bij de serie over middelbare scholen op Curaçao	141

Hotelmanagers op Curaçao	143
<i>Hilton Curaçao - Wereldwijd eenzelfde stukje zeep in de badkamer</i>	144
<i>Avila Hotel - Thuiskomen in een culturele ambiance</i>	148
<i>Morena Resort - Toerist kiest voor authentiek Curaçao</i>	153
<i>Golf en Beach Resort Blue Bay Curaçao - Rental pool op voormalige plantage Blaauw</i>	157
<i>Renaissance Hotel - Stad en strand in artistieke stijl</i>	161
<i>Hyatt Regency Curaçao Golf Resort, Spa en Marina Hotel - Niets te wensen in groots hotel</i>	165
<i>Plaza Hotel - Historisch fundament draagt Curaçaos hoogste hotel</i>	169
<i>Hotel 't Klooster - Overnachten in de kamer van een frater</i>	172
<i>Howard Johnson Hotel - Van airport naar hartje centrum</i>	176
Eerst een beat en dan komt de rest vanzelf	180
Nos Welita vordert met hulp van velen	183
Ideeën die het meer dan waard zijn	185

San Pedro familiebezit van indianen

Geheel afgezonderd leven ze in San Pedro, Etna en José dos Ramos, met nog twee familieleden wat verderop. San Pedro, een oorspronkelijk indiaans dorp is al generaties lang familiebezit. Etna en José leven primitief, klein behuisd en zonder elektriciteit. Dat is een bewuste keuze. We mochten een kijkje nemen in hun huis en in hun leven. Het geheim en het geluk van de bewoners van San Pedro.

‘Kijk, al die stenen,’ zegt Etna, terwijl ze trots haar prachtige tuin laat zien, ‘die hebben we samen met de hand verplaatst.’ Het heet hier niet voor niets San Pedro.’ (Pedro komt van Petrus, wat rots betekent) Muurtjes en zitjes om het huis en in de tuin zijn van de stenen van San Pedro gemaakt. Met het egaliseren van de grond komen elke keer weer grotere en kleinere stenen tevoorschijn. Een paar grote zijn opgestapeld en onder bomen neergezet als een soort krukjes. ‘Hier drinken we soms ’s morgens samen koffie,’ vertelt Etna. Dan kijken ze uit over de immense zee in een eindeloze stilte van de natuur. In de tuin hoort bij elke boom en struik een verhaal, er groeien geneeskrachtige kruiden en de thee gemaakt van bladeren van een bepaalde struik zou kanker kunnen genezen. Er is geen onkruid te zien. Etna houdt het dagelijks bij. Er lopen keurige aangeharkte paden doorheen. Daarachter is de ruige knoek tot aan de zee.

Indianen eerste bewoners

Etna werd in 1941 door een vroedvrouw in San Pedro ter wereld gebracht. Ze werd in mei dit jaar zeventig jaar. José dos Ramos – door iedereen Ramos genoemd – kwam op zijn zestiende van Madeira naar Curaçao en wordt in december 72; hij zegt lachend dat hij er trots op is tegelijk met Sinterklaas jarig te zijn. Zijn vader werkte op de plantage voor Dr. Maal, degene die toentertijd de eerste democratische partij oprichtte; zijn ouders en broer gingen later in Venezuela wonen. Ramos: ‘Ik werkte samen met de broer van Etna’s beste vriendin, van

Portugese afkomst. Die broer zei op een dag tegen me: in San Pedro woont een meisje dat net een Portugese is, die moet je leren kennen!’ Zo geschiedde en dat was het begin van vele goede jaren voor Etna en Ramos, die alles, maar dan ook alles samen doen. Etna: ‘Ik leek Portugees, omdat ik niet zo donker ben als mijn zus bijvoorbeeld. Ze plaagden mij vroeger zo erg met mijn blonde haar dat ik het donkerder ging maken. Mijn moeder is een echte indiaan, mijn vader een Curaçaoënaar van Hollandse komaf: Willems. Veel indianen hebben Hollandse achternamen. Vaak zeggen mensen als het er om gaat wie de echte Curaçaoënaars zijn: jij bent niet echt Curaçaos, je bent veel te licht! Ik word dan boos, want als er iemand is die werkelijk van Curaçao is, ben ik het met mijn indiaanse bloed. Het ontdekken van Curaçao was helemaal niet aan de orde, want de indianen woonden hier al! Toen men de indianen als slaaf wilde gaan gebruiken, vluchtten ze naar Bonaire, zo ook mijn moeder (geboren in 1906).’ Een jeugdfoto van Etna’s moeder met de klassieke vlechten maakt veel duidelijk. De hoge jukbeenderen heeft Etna van haar. ‘Verder zijn indianen rustige, wat passieve mensen,’ vindt Etna.

Dorp van vier personen

Bij de koffie met echte Curaçaoose koekjes haalt Etna de vele foto-boeken uit de kast en van het ene verhaal komt het andere. De geschiedenis van San Pedro begint op 1 juli 1861, als het terrein waar Etna en Ramos nu wonen eigendom wordt van Etna’s familie. Een oud document in één van de plakboeken bevestigt dat: deze grond in San Pedro wordt bezit van Hendrik Pieter Kwiers, de overgrootvader van Etna. Hendrik, afkomstig uit Brabant kocht het van een Joodse familie en trouwde met de Curaçaoose Anna Janssen. Etna en Ramos kochten het over in 1965. Iets verder naar beneden bij de natuurlijke bron en aan de rand van de vlakte van San Pedro woont een zus van Etna en een neef. Verder komt er nog geregeld een neef van haar vader voor de koeien, maar dan heb je de familie wel gehad. Een dorp als familiebezit bestaande uit vier personen.

Kok bij Avila

Etna Willems ging in Barber naar school en na de Sint Martinus huishoudschool wilde ze op zeventienjarige leeftijd gaan werken in het hospitaal. Omdat de zusters haar te jong vonden, werd zij doktersassistent. In 1970 trouwde Etna met Ramos in de kerk van Barber en ging bij hem werken in het Avila hotel, waar Ramos kok was. Ramos: 'Weinig mensen weten dat het Avila oorspronkelijk een hospitaal was, de zijvleugel van het hotel was vroeger de operatiekamer.' Ze woonden in het hotel in de Penstraat, maar vertrokken spoedig naar San Pedro. Ramos kocht in 1957 een Ford Thunderbird, waarmee ze elke dag op en neer naar het Avila reden. 'Ik heb die auto helaas verkocht; als je jong bent maak je hele domme fouten,' zegt Ramos spijtig. Ze werkten zij aan zij, Ramos als kok, Etna als hulp in de keuken. Ramos: 'In het begin werkten we hele dagen, breakfast, lunch, diner; later deden we alleen de avonden, van vier tot twaalf uur.' In 1980 stopten beiden. 'Daarna ben ik er nooit meer geweest,' aldus Ramos. Maar ook in 'de club' waren Ramos en Etna bekende gezichten: 35 jaar werkten ze bij de Curaçaose Sport Club aan de Chuchubiweg, waar ze van alles deden, zoals de tuin en de schoonmaak. 'We hebben een heerlijke tijd gehad bij de club.' Fotoboeken vol gaan door haar handen van allerlei feesten en bijeenkomsten.

Niet zo ingewikkeld

Nu zijn ze beiden gepensioneerd en genieten van de rust in San Pedro. Ramos: 'We gaan er wel op uit, maar niet meer 's avonds. Ik vind de weg veel te gevaarlijk geworden.' Ze genieten van huis en tuin. 'We hebben nooit elektriciteit gehad, het is een bewuste keuze, het geeft ons rust om zo te wonen. En,' zegt Etna lachend, 'wij hebben er geen last van als die stroom steeds uitvalt! We hebben alles: een tv (met een schermpje van tien bij tien centimeter op batterijen), een radio, een mobiele telefoon op zonne-energie en verder hebben we niks nodig.' Water is er wel en gas. Ramos: 'We hebben een ijskast op gas maar die verbruikt één tank op anderhalve week, dus die gaan we eruit doen. Maar als we gasten krijgen, koken we hele maaltijden hier, dat is geen

enkel probleem.’ Ramos, wiens favoriete gerecht uit zijn koktijd overigens Keshi jena en sopito is, is nog steeds degene die eigenlijk altijd achter het fornuis staat. ‘Ach en voor twee mensen koken, wat hebben die nou nodig. We hebben wat spinazie in onze eigen tuin, paprika, tomaten en soms slachten we een kip. Nee, zo ingewikkeld is dat niet als je maar samen bent,’ zegt hij tevreden schommelend in zijn witte plastic schommelstoel, wat zijn vaste plek is. Na een werkzaam leven doet deze rust hen beiden goed. Etna: ‘Ik brei en haak veel, kijk maar naar al de kleedjes op mijn tafeltjes binnen. En natuurlijk is er het werk in de tuin.’ Van vervelen is geen sprake. Aan hun houten tafel achter het huis zitten ze avonden samen, soms wel tot twaalf uur met een wijntje Mexicaanse muziek te luisteren.

Alle dieren weg

Etna: ‘Alle dieren hebben we weggedaan. Vroeger had mijn vader hier bananen en veel schapen. Wij hadden er ook heel wat, maar ze werden gestolen of ze veroorzaakten ongelukken op de weg, waar we één keer vijftienhonderd gulden voor moesten betalen. We hebben ze laten weghalen door een kennis, een slager die er elke week tien ophaalde. Van de 150 hebben we er nog maar zes, waaronder de oudste, die ons heel lief is, die heeft zoveel lammetjes gehad. We hadden ook eenden, kippen, we zijn met alles gestopt, het is ook veel te duur, zeker het water.’

Beschadigd Mariabeeld

Vijf jaar geleden stortte door een zware storm het dak van hun huis in, een dak dat bedekt was met pannen van de kerk van Willibrordus. ‘Dat was vreselijk, we konden helemaal opnieuw gaan opbouwen. En het gekke was,’ zegt Etna, ‘ik lag op bed, Ramos was weg en opeens werd ik gewaarschuwd, zo leek het. Ik stond op en ging buiten kijken. Op dat moment sloeg de bliksem precies boven het bed in en beschadigde daarmee ook het Mariabeeld dat altijd boven mijn hoofd aan de muur hing. Ik zag dat echt als een teken.’ Het haar dierbare Mariabeeld staat nu in een altaartje dat boven hun bed in de muur is

gemaakt. Het huis, dat weer helemaal vernieuwd is, is hun trots. Het bestaat uit een woonkamer, een kleine slaapkamer en een keukentje. Ramos: ‘Toen we hier kwamen, heb ik een badkamer bijgebouwd met stromend water, aan de andere kant van de porche.’ Ook is er een gebouwtje van golfplaten naast het huis, waar nog een keukentje en de voorraadopslag is. Op de kleine porche en tegen muren staan overal zitjes, twee stoelen met een tafeltje in het midden; op elk tafeltje een bosje bloemen en een paar stenen uit eigen tuin. Binnen in het huis hangt een vredige sfeer, mede door het groene licht dat binnenkomt door de gesloten groene gordijnen. Achter alles wat aan de wand hangt, zit een verhaal: een foto voor Ramos van Prins Claus, foto’s van overleden familieleden, een trouwfoto, schilderijen en verder juweeltjes van kastjes met gehaakte kleedjes, vazen en beeldjes.

Waarom moesten de eilanden scheiden?

Terugkijkend op hoe het Curaçao is vergaan in al die jaren zegt Etna enigszins treurig: ‘Er is steeds zoveel ruzie in het gouvernement, we moeten juist één zijn, samenwerken en niet tegen elkaar strijden. Als ik heel eerlijk ben, is het eigenlijk na de opstand van 30 mei 1969 nooit meer helemaal goed gekomen. Het vreedzame samenwonen van al die verschillende mensen, dat is heel lang geleden. Ik vind het ook jammer dat de zes eilanden niet meer samen zijn. Met zijn zessen was het goed, waarom moesten we scheiden? Als ik nu naar mijn zus in Bonaire ga, moet ik met mijn paspoort! Wat ik moeilijk vind om te zien is dat er zo veel gebouwd wordt, al die mooie natuur gaat weg. We hebben daar ook last van: alle dieren, vooral leguanen gaan daar weg en komen naar ons, waar ze rust hebben. Maar ze eten onze sinaasappelboom en struiken op. Gelukkig is het beschermd natuurgebied, hier mogen ze niet bouwen.’

De poëzie van Etna

De laatste jaren begon Etna met het schrijven van gedichten. ‘Toen ik niet meer actief in het werk was, kwam dat opeens, soms een

verhaaltje, soms een gedicht over van alles wat ik meemaak: een verongelukt vliegtuig op Bonaire, Pierre Lauffer, de pastor, over geluk en vriendschap.’ Ook schrijft ze gedichten voor verjaardagen en kerst. Ze bewaart ze in een grote map samen met foto’s, stickers en krantenknipsels. ‘Schrijven zit wel in de familie, een nichtje op Aruba schrijft, mijn moeders broer van Bonaire schreef ook. Hij kwam helaas bij een ongeluk op Westpunt om. En Pierre Lauffer is de achterneef van mijn vader.’ Het hier opgenomen gedicht is het eerste gepubliceerde gedicht van Etna. Het geheim van het leven en hun geluk is voor Etna en Ramos helder: de liefde. Liefde voor de natuur, de dieren, de mensen. ‘Daar hoort van alles bij, ook dat je netjes bent, dat je een hand geeft, dat je samenwerkt.’ Dat zijn allemaal manieren van aandacht en liefdevolle benadering. En van de liefde zijn zij zelf het levende bewijs.

Un pida di e Indjannan

*Un pida di Indjan ta yora i sklama
Ta kunsumi i yora ora e tende ku Kòrsou
Kuna legitimo, di su desedientenan Indjan
Un pida tera ku Dios a krea tur su amor
A sali for di laman
E pida baranka Kòrsou kuna
I rais di mi desedientenan Indjan*

*Ku a wòrdu hòrtá for di nan
Dor di un par di sin heful i sin sintimentu
A kere di kore ku tur Indjan
A hòrta i hasta mata algun di nan
Ta pretendé ku Kòrsou
Ta di nan so
No sa ku algun rais a keda tras*

*P'esei hopi biaha ku mi sinta kòrá na kabes
Riba seru, ku paranan i palunan ta testigu
Mi sa para grita na bos haltu
Miserabel nan sin heful
No stroba mi di grita pa mi herensia
Pasombra e pida Baranka aki
Ta di mi e ta e parti Indjan di San Pedro*

Etna dos Ramos

Korte vertaling

Een indiaan huilt om het feit dat zijn voorouders zijn weggestuurd uit San Pedro. San Pedro, de rots die is ontstaan uit de zee en uit de liefde van God. De indiaan staat op een berg met de vogels en bomen als getuigen en weet dat de wortels van zijn voorouders, de indianen nog aanwezig zijn in de rotsen van San Pedro.